

VINU.

VIEW #12 | 2021

LAND IN ZICHT

Special: Transitie landelijk gebied

Inhoud VIEW#12

Voorwoord	p 1	Integrale aanpak van wonen, werken en recreëren	p 26
(Aan) de slag in het landelijk gebied	p 2	Wie zijn wij?	p 30
Werken aan de Westeinderscheg	p 8	Gedrevenheid, doelgerichtheid en teamgeest als formule voor succes	p 32
Platform31 en VINU: samen sterk voor integrale aanpak stad en regio	p 11	InterVIEW: Samen werken aan water	p 34
Rijk, pak de regio in het landelijk gebied!	p 13	Innovatief bestemmingsplan voor het Buitenland van Rhoon	p 36
Je gaat een gebied in en kijkt wat je tegenkomt	p 16	VINU zoekt mensen met expertise!	p 40
Stikstof – het roer moet om	p 20		
Vier overeenkomsten tussen boswachter en omgevingsmanager	p 24		

Met dank aan onze relaties voor het beschikbaar stellen van beeldmateriaal.

Land in zicht

Special: Transitie landelijk gebied

Het landelijk gebied staat voor grote en urgente opgaven op het gebied van landbouw, natuur, klimaat en energie. Ambities zijn hoog en de ruimte is schaars.

Waar VIEW#11 focuste op verdichtingsopgaven in de stad, kijken we in deze VIEW#12 naar het landelijk gebied waar zich ook een 'slag om de ruimte' afspeelt. Windmolens, energieparken, natuuruitbreiding, waterberging en extensivering van de landbouw vragen allemaal om ruimte. Dan hebben we het nog niet eens over de miljoen extra woningen die er voor 2030 bij moeten komen. Transities in het landelijk gebied zien wij als dé opgave voor de sector land & water in de komende jaren.

Wij worden warm van complexe ruimtelijke opgaven, met vaak tegenstrijdige ruimteclaims en verschillende stakeholders. Laten we samen het landelijk gebied toekomstbestendig inrichten door integrale keuzes te maken op gebiedsniveau, goed te schakelen tussen schalen (rijk, regio en lokaal) en

nieuwe innovatieve businesscases te ontwikkelen. Laten we samen kijken naar hoe het wel kan door te pionieren en aan de bak te gaan.

De overheid heeft talloze ambities en maakt plannen voor de transitieopgaven in het landelijk gebied. Deze vergezichten moeten integraal worden bekeken en 'van het papier'. Dit is waar VINU dagelijks mee bezig is. VINU staat immers voor Van Idee Naar Uitvoering.

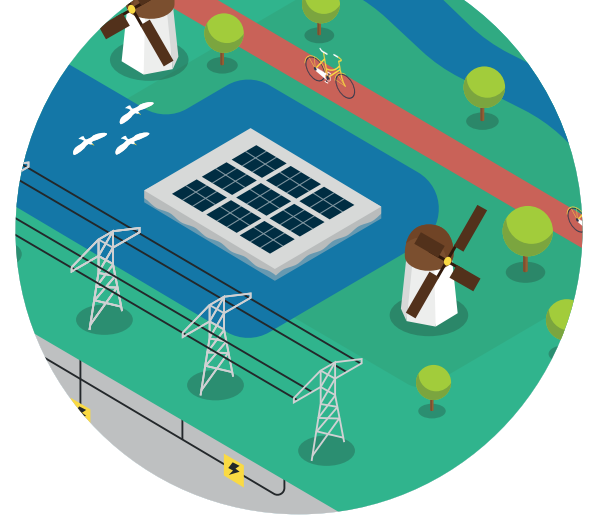
In deze VIEW leest u hoe wij bij VINU, samen met onze opdrachtgevers, werken aan de transitie van het landelijk gebied, bijvoorbeeld in de Westeinderscheg en het Buitenland van Rhoon. We laten experts aan het woord en topschaatster Melissa Wijfje deelt haar inzichten over teamprestaties. We hopen u met deze VIEW te inspireren en we werken graag met u samen aan de toekomst van ons landschap!

Harold Lek

Jenny May

(Aan) de slag in het landelijk gebied

Het landelijk gebied: je denkt misschien aan rust en ruimte, aan wandelen en fietsen en aan koeien in de wei. Maar vergis je niet: er speelt zich hier een ware ‘slag om de ruimte’ af. Het landelijk gebied moet de komende decennia een forse transformatie ondergaan om te blijven zorgen voor voldoende voedsel, energie, biodiversiteit en recreatiemogelijkheden. Dat gaat niet vanzelf, we moeten er hard voor aan de slag.

In dit artikel beschrijven we eerst wat er speelt in het landelijk gebied: wat zijn de trends en wat is het probleem? Vervolgens gaan we in op de oplossing: om te komen tot toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied moeten we vijf uitdagingen aangaan. Tot slot beschrijven we drie zaken waar we nu direct mee aan de slag kunnen om het landelijk gebied vooruit te brengen.

Ruimtedruk en transitieopgaven

Op het eerste oog lijkt ruimte overvloedig aanwezig in het landelijk gebied. Maar schijn bedriegt: we komen in Nederland juist ruimte tekort, zeker in de Randstad. En niet zo'n beetje. Voor het opwekken van duurzame energie is de komende jaren een enorm areaal aan water, windmolens en nieuwe infrastructuur nodig. Het natuurnetwerk Nederland is nog niet klaar. De bossenstrategie vraagt om 37.000 ha extra bos en er is veel extra ruimte nodig om ons land beter te beschermen tegen de gevolgen van klimaatverandering. En dan hebben we het nog niet over hoognodige extensivering van de landbouw om meer natuurinclusief te boeren of over ruimte voor woningen, bedrijventerreinen, vliegvelden etc. Uiteraard alles met behoud of verbetering van landschappelijke kwaliteit.

Een belangrijke uitdaging is dus: verdelen van de schaarse ruimte. Maar dat is niet het enige: het gaat ook om ánder ruimtegebruik. Er spelen grote transitievraagstukken: klimaatverandering heeft invloed op de beschikbaarheid van zoet water (meer natte en droge periodes) en op de kwaliteit van het grondwater (verzilting). Daardoor zijn aanpassingen nodig in de inrichting, maar ook in het gebruik van ons land: door andere typen gewassen te telen of typen natuur te ontwikkelen bijvoorbeeld. Maar in het landelijk gebied speelt bovenal de landbouwtransitie, waarbij de belangrijkste huidige (voedsel)productiefunctie van het landelijk gebied fundamenteel verandert. Minder mest en bestrijdingsmiddelen, meer aandacht voor bodem en biodiversiteit, kortere ketens van producent tot consument en de 'eiwittransitie': de verschuiving van dierlijke naar meer plantaardige producten. De landbouwtransitie gaat het gebruik en het aanzicht van ons landelijk gebied veranderen, maar we weten nog niet precies hóe.

“Er speelt zich hier een ware ‘slag om de ruimte’ af.”

De trends in het landelijk gebied zijn dus de toenemende druk op de ruimte enerzijds en de noodzaak om die ruimte anders te gebruiken anderzijds. Tot die trends moeten we ons verhouden:

manieren vinden om ermee om te gaan en om te sturen op een (maatschappelijk) gewenste ontwikkeling ervan. Dat stelt ons voor een aantal uitdagingen.

Vijf uitdagingen

De meervoudige opgaven in het landelijk gebied en de verschillende ruimteclaims vragen om moeilijke keuzes. VINU ziet vijf grote uitdagingen voor het landelijk gebied die we moeten aangaan om de kwaliteit van onze leefomgeving in het landelijk gebied te verbeteren, nu en voor toekomstige generaties.

- 1. Kiezen én delen:** Niet alles kan. Er zijn keuzes nodig op gebiedsniveau. Maar er kan wel méér als we slim combineren. Zonnepanelen die meedraaien in de gewasrotatie, voedselbossen die bijdragen aan bodemkwaliteit én financieel renderen. Een productielandschap dat ook aantrekkelijk is om in te recreëren. Maar ook: heldere keuzes over waar landbouw voorrang krijgt en waar bijvoorbeeld de woningbouwopgave.
- 2. Schakelen tussen schalen:** De energietransitie is het schoolvoorbeeld van denken op meerdere schalen: zoveel mogelijk lokaal opwekken, maar ook rekening houden met het netwerk op regionaal en (inter)nationaal niveau. Voor de landbouw is de uitdaging om kringlopen op het juiste schaalniveau te sluiten. Lokale ingrepen kunnen alleen resultaat opleveren als het plaatje ook op andere schaalniveaus klopt.

3. Anders betalen: Er zijn nieuwe verdienmodellen nodig. Om te veranderen moeten we kosten en baten anders gaan toerekenen op een manier die bijdraagt aan de gewenste transitie. Nu krijgt een boer niets voor landschapsbeheer (een dienst aan de samenleving) maar ontvangt ook geen rekening voor de veroorzaakte stikstofoverlast (met alle maatschappelijke kosten van dien). Hoge grondprijzen en bedrijfskosten belemmeren boeren bovendien over te stappen naar een meer toekomstbestendige bedrijfsvoering.

4. Nieuwe allianties: De belangrijke spelers in het landelijk gebied zijn heel verschillend van aard, insteek en karakter. Boeren en ministeries, energiebedrijven en natuurorganisaties, recreatieondernemers en milieuorganisaties. De één heeft een praktisch perspectief op bedrijfsniveau, de ander werkt vanuit een abstracte langetermijnvisie. Om stappen te zetten is het de uitdaging deze verschillende partijen met elkaar te laten samenwerken en beleidsmatige visies te verbinden aan praktische afspraken en gebiedsprocessen.

5. De juiste tijdshorizon: Sturen op transities is als varen in de mist: eigenlijk kunnen we maar beperkt vooruitkijken. We weten niet precies hoe institutionele, culturele en technologische ontwikkelingen vorm gaan krijgen. Maar wachten is geen optie: De klimaatdoelen vragen directe actie en het stikstofprobleem schreeuwt om maatregelen. En in het verlengde van het vorige punt: iedere partij heeft een eigen tijdshorizon, of dat nou gaat

om de volgende verkiezingen, de afschrijvingstermijn van een investering of een visie op 2050. Het is dus zaak bij elke ingreep te kijken naar de impact op verschillende tijdshorizonnen.

De uitdagingen zijn complex en transities binnen sociaal-maatschappelijke systemen zoals landbouw en energie kosten tijd. Het ontstaan van nieuwe structuren, culturen en werkwijzen duurt ongeveer 25 tot 50 jaar¹. De volgende alinea gaat in op de eerste stappen die we direct kunnen zetten.

Nu doen: visie ontwikkelen, doorpakken en durf tonen

De opgaven in het landelijk gebied zijn complex. We moeten nu aan de bak. Maar hoe? We beschrijven drie zaken waar we direct mee aan de slag kunnen en die gaan helpen om de uitdagingen op te pakken:

1. Maak integrale en verbindende toekomstvisies

Het begint met het ontwikkelen van een goede, samenhangende toekomstvisie tussen verschillende opgaves en schaalniveaus. Landelijk, zoals in de NOVI, maar ook gebiedsgericht en praktisch, daar waar we aan de slag gaan. Ieder schaalniveau vraagt om zijn eigen afwegingen en acties, waarbij het belangrijk is om telkens integraal naar alle opgaven in een gebied te blijven kijken.

---

¹ drift.eur.nl

INTEGRAAL WERKEN OP MEERDERE SCHAALNIVEAUS

Het landelijk gebied zal de komende decennia een forse transformatie ondergaan om te blijven zorgen voor voldoende voedsel, energie, biodiversiteit, waterberging en recreatiemogelijkheden. Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied, vraagt om schakelen tussen schalen en een integrale aanpak.

LANDBOUW

ENERGIE

WATER & KLIMAAT

NATUUR

LANDSCHAP & RECREATIE

NATIONAAL

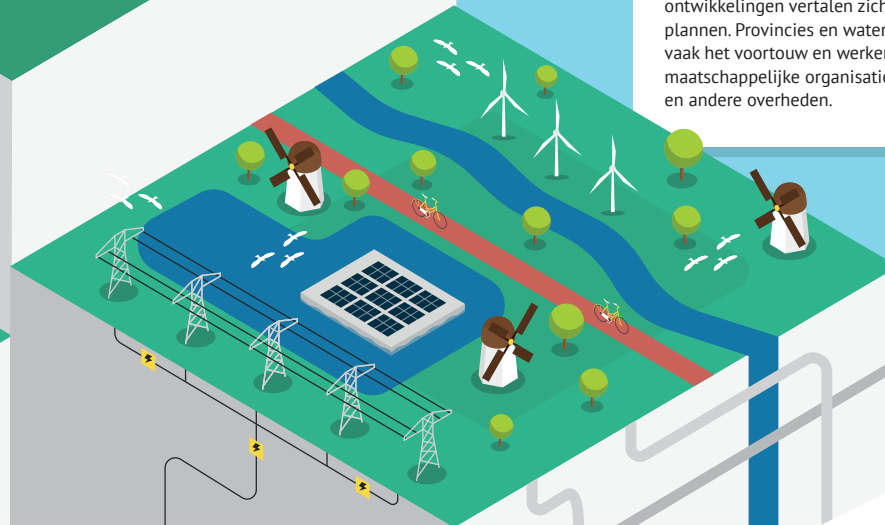
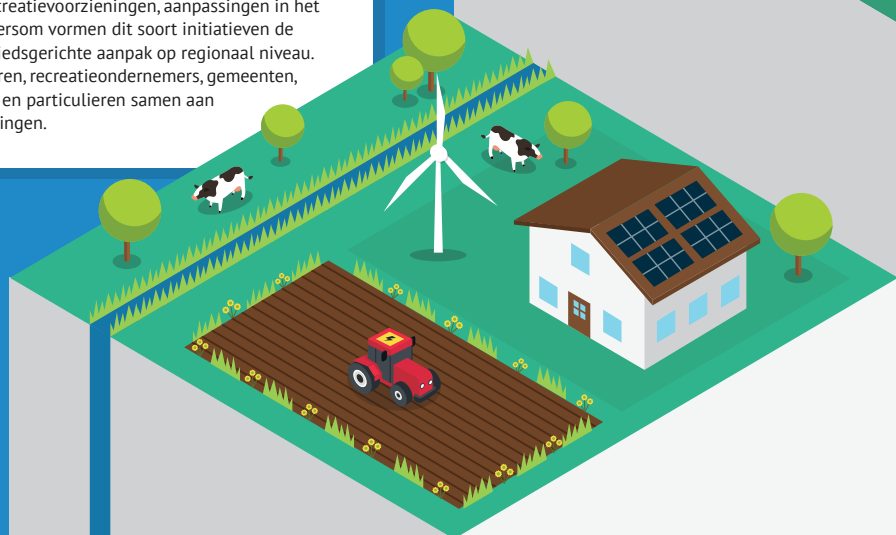
Op nationaal niveau spelen vraagstukken rond de landbouwconomie, windparken op zee, waarborgen van natuurkwaliteit en stijging van de zeespiegel. De Rijksoverheid kan sturen door te investeren, door wet- en regelgeving aan te passen, transities te stimuleren met subsidies en belastingen en door het aanjagen van innovaties en triple helix samenwerking.

REGIONAAL

Op het regionale niveau ligt de focus op regionale samenwerking door een integrale en gebiedsgerichte aanpak. Beleidsdoelen en ontwikkelingen vertalen zich hier naar ruimtelijke plannen. Provincies en waterschappen hebben vaak het voortouw en werken samen met maatschappelijke organisaties, belangengroepen en andere overheden.

LOKAAL

Regionale gebiedsplannen werken door naar lokale initiatieven: bedrijven die omschakelen naar natuurinclusieve landbouw, verbetering van recreatievoorzieningen, aanpassingen in het watersysteem. Andersom vormen dit soort initiatieven de basis voor een gebiedsgerichte aanpak op regionaal niveau. Lokaal werken boeren, recreatieondernemers, gemeenten, natuurorganisaties en particulieren samen aan concrete ontwikkelingen.

VINU.
van idee naar uitvoering

www.vinu.nl

2. Verbind de dagelijkse werkwijze met de toekomstvisie

Om aan de slag te gaan is niet alleen een visie nodig, maar ook het vermogen om door te pakken in de praktijk. Daar zien we het nog vaak mis gaan. Dan lukt het niet een visie te verbinden met de dagelijkse praktijk in een gebied. Elk gebied is uniek en vraagt om maatwerk. Werken mét een gebied is niet hetzelfde als werken in een gebied. Het is de kunst om visie en strategie te verbinden aan praktijkkennis, bijvoorbeeld in gebiedsprocessen. Dus: top-down de juiste richting inzetten én bottom-up aan de slag. In het hier en nu, met het vizier op de horizon.

3. Ook de overheid moet lef hebben om (impopulaire) besluiten te nemen, te experimenteren, fouten durven te maken én nieuwe verbindingen aan te gaan

En misschien wel het belangrijkste: er is durf nodig. Durf om stappen te zetten als het eindbeeld onzeker is. Om gecalculeerd risico's te nemen zonder alle consequenties te overzien. Durf die veel ondernemers al tonen door te investeren in een meer natuurvriendelijke bedrijfsvoering. Ook de overheid moet lef hebben en (impopulaire) besluiten te nemen, te experimenteren en om fouten te maken én nieuwe verbindingen aan te gaan.

Wat zegt de NOVI over het landelijk gebied?

De NOVI is de eerste nationale omgevingsvisie, waarin het rijksbeleid voor de fysieke leefomgeving (in brede zin) is vastgelegd. In de NOVI is als uitgangspunt voor de samenwerking vastgelegd dat Rijk en andere overheden optreden als één overheid, samen met de samenleving. Dit gebeurt onder andere door het opstellen van een gebiedsgericht programma en een regionale investeringsagenda.

Het kabinet heeft acht voorlopige NOVI-gebieden uitgekozen. In deze gebieden zijn omvangrijke transitieopgaven gewenst, waarvan verwacht wordt dat de regionale overheden er 'zelf niet uitkomen'. Dit gaat om grote, integrale fysieke opgaven, die extra steun behoeven. In het traject van de NOVI-gebieden is ruimte om te experimenteren en op zoek te gaan naar oplossingen die de huidige institutionele kaders ter discussie durven stellen.

Joris Tensen

Landbouwtransitie

De landbouwtransitie onderscheidt zich van de andere transities in het landelijk gebied in die zin dat de landbouw geen nieuwe ruimteclaim legt, maar juist de oudste gebruiker van het gebied is. Net als alle transities vraagt de verduurzaming van de landbouwsector om een complexe systeemverandering.

Waarom een transitie?

Volgens het PBL levert de land- en tuinbouwsector een aanzienlijke bijdrage aan de milieudruk in Nederland. De landbouw is (mede)veroorzaker van een lange lijst aan milieuproblemen, zoals de afname van biodiversiteit, verzuring van de lucht en bodem, uitstoot van methaan en vervuiling van grond- en oppervlaktewater met zware metalen en gewasbeschermingsmiddelen. De intensieve vormen van de Nederlandse landbouw leiden tot de hoogste stikstof- en fosfaatoverschotten in de EU. Tegelijkertijd ondervindt de landbouw de gevolgen van klimaatverandering en andere natuurlijke processen zoals bodemdaling, verzilting etc.

Wat komt erbij kijken?

Een landbouwsysteem dat minder schade aan de omgeving veroorzaakt vraagt om een ander type bedrijfsvoering waarbij het de vraag is of de huidige hoge opbrengsten per hectare in stand kunnen blijven. Maar de omstandigheden waarin een boer zijn boterham moet verdienen zijn grotendeels gegeven: prijsvorming vindt veelal plaats op de wereldmarkt, verkoop vindt plaats via machtige groothandels, het beschikbare landbouwareaal in Nederland is beperkt (en krimpt), grondprijzen zijn hoog, consumentenvoorkeuren zijn voor de individuele boer beïnvloedbaar, het Europese gemeenschappelijk landbouwbeleid is niet zomaar aangepast. Een landbouwtransitie vraagt daarom NIET alleen een boer die verandert, maar een systeem dat verandert: inclusief consument, voedselketen, beleid, regelgeving en kennisinstellingen.

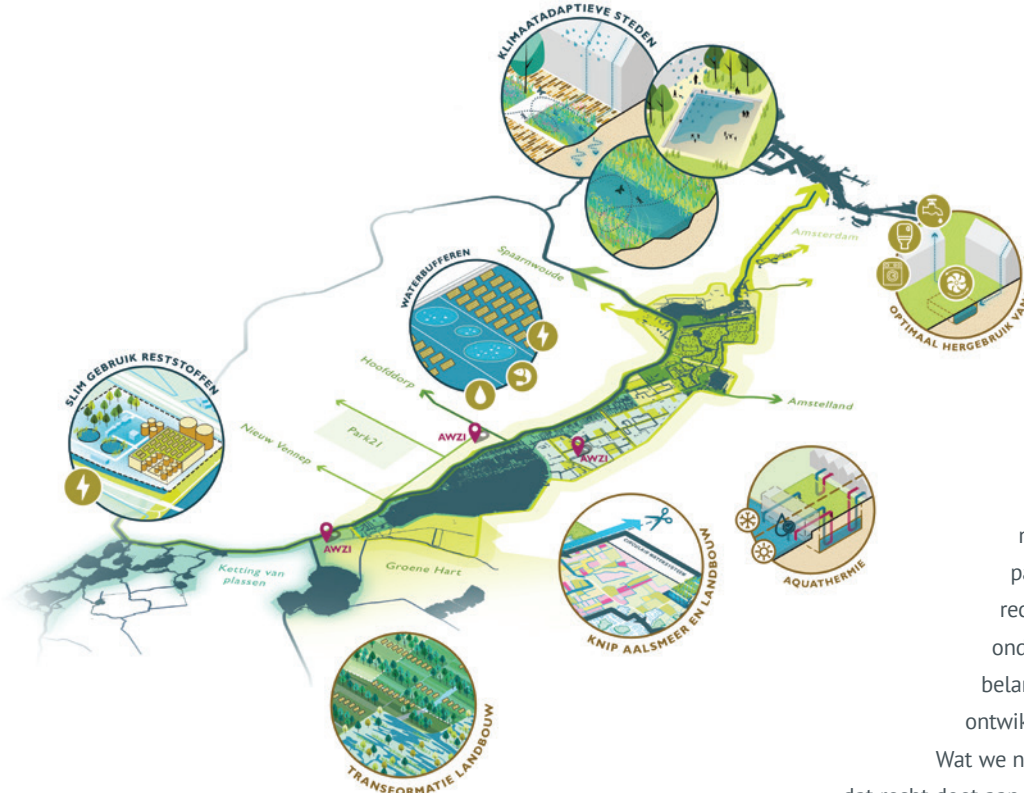
Thijs Stam en Marlies Swart

Werken aan de Westeinderscheg

De Westeinderscheg is een regionale gebiedsopgave om het landschap te versterken op het gebied van water, natuur, cultuur en recreatieve verbindingen. Hoe de benodigde regionale samenwerking te organiseren? In dit artikel schetsen we hoe we dat doen in de Westeinderscheg. Deze begint aan de noordzijde bij het IJ in Amsterdam en loopt aan de zuidzijde door tot in het Groene Hart tot ver voorbij Aalsmeer. Hier moet een nieuwe 'groenblauwe long' ontstaan waar mens en dier vlakbij de stad kunnen leven en recreëren. VINU treedt namens de Provincie Noord-Holland op als kwartiermaker voor de ontwikkeling van dit bijzondere gebied. In dit artikel schetsen we eerst de opgave: wat maakt dat hier een gebiedsontwikkeling nodig is? Vervolgens gaan we in op de vraag: hoe organiseren we de samenwerking? En tot slot staan we stil bij de concrete stappen die partijen zetten om tot ontwikkeling van de Westeinderscheg te komen.

Ontwikkeling van een toegankelijk en kwalitatief hoogwaardig landschap binnen de metropoolregio

De Westeinderscheg is omgeven door stedelijk gebied en ligt pal naast Schiphol. Er is behoefte aan een sterk buitengebied waar inwoners en recreanten ontspannen vanuit hun woon- en werkomgeving. Deze scheg is nog verborgen: het is ruimtelijk versnipperd, slecht toegankelijk en er mist een herkenbare identiteit. Er zit sterke en ook verloederde glastuinbouw en het is niet overal even aantrekkelijk en toegankelijk. Maar er zijn ook grote – soms verborgen – kwaliteiten: broedplaatsen voor kunstenaars, de Westeinderplassen, de vestigingsplaats van de sierteeltindustrie, het bijna 100-jarige Amsterdamse bos en nog veel meer. De Westeinderscheg heeft potentie voor meer ecologische en recreatieve verbindingen, waaronder verbinding met de nabijgelegen Amstelscheg en als schakel in de Stelling van Amsterdam. De knelpunten aanpakken betekent investeren. Investeren door kwalitatieve ingrepen zoals de afronding van het Natuurnetwerk

Bron: Sant & Co

Nederland. En ook door fiets- en wandelverbindingen tot stand te brengen, door gericht ruimte te laten aan creatieve broedplaatsen, door glastuinbouw te transformeren en door het ontwikkelen van een herkenbare gebiedsidentiteit die recreanten aantrekt

en bedrijvigheid genereert voor ondernemers.

Regionale samenwerking op basis van gedeelde belangen

De Westeinderscheg ligt binnen het beheergebied van twee waterschappen en strekt zich uit over vijf gemeenten binnen de Provincie Noord-Holland. Voor een geslaagde regionale gebiedsontwikkeling is een bundeling van krachten van publieke partijen noodzakelijk. Maar het stopt niet bij de overheid: Ook (semi-)private partijen zoals Schiphol, Greenport Aalsmeer, recreatieschappen, vastgoedeigenaren, lokale ondernemers en vervoerorganisaties hebben belang bij – en kunnen bijdragen aan – de ontwikkeling van een sterke groenblauwe long.

Wat we nodig hebben is een gezamenlijk plan dat recht doet aan de gedeelde belangen. Budget om het gebiedsproces te organiseren. Een proces met voor alle betrokkenen duidelijke stappen en (tussen)resultaten. Ruimtelijke ordening is vaak een zaak van lange adem. Lokale ondernemers maken plannen in het hier en nu en hebben behoefte aan zichtbare voortgang op de korte termijn. Juist de combinatie van deze twee sturingsprincipes geeft energie om vooruitgang te boeken.

Een helder proces: blik op de horizon én handen aan het stuur

Een goede samenwerking is gebaat bij een helder proces met duidelijke denk stappen. In de Westeinderscheg hebben we daarom gekozen voor een proces in twee duidelijke stappen: we werken eerst toe naar een gebiedsconvenant met een subsidieregeling om direct projecten van de grond te krijgen en vervolgens naar een stevig uitvoeringsprogramma voor meer complexe gebiedsopgaven, denk hierbij aan nieuwe vaarverbindingen of nieuwe natuur. Het gebiedsconvenant kent drie inhoudelijke pilaren: de gezamen-

“een gedeelde visie als basis voor de verdere samenwerking”

lijke belangen, een gedeelde toekomstvisie en een duidelijke gebiedsidentiteit. In een gezamenlijke startnotitie verwoorden we welke inhoudelijke belangen partijen hebben om samen te investeren in de Westeinderscheg. Partijen geven gezamenlijk opdracht om een landschappelijk toekomstperspectief op te stellen. Daardoor ontstaat een gedeelde visie als basis voor verdere samenwerking. Het toekomstperspectief is geen blauwdruk, meer een lonkend perspectief. Hiermee richten we onze blik op de horizon. Tot slot werken we aan een herkenbare gebiedsidentiteit om één verhaal te maken, één merk te ontwikkelen dat gaat helpen de Westeinderscheg in routes, verbindingen en projecten op de kaart te zetten. Fysieke projecten gaan hand in hand met het onder de

aandacht brengen van het gebied.

We laten het niet bij plannen. Als tweede stap in het proces bouwen we aan een uitvoeringsprogramma waarmee we toewerken naar de stip op de horizon. Praktisch en uitvoerbaar uitgewerkt in samenwerkingsafspraken (wie beslist wat?) financiële afspraken (wie betaalt?) en uitvoeringsafspraken (wie voert wat uit?). Tijdens het maken van plannen blijft de winkel open. Projecten waartoe reeds besloten is, brengen we ten uitvoer ter versterking van de gebiedsontwikkeling Westeinderscheg. Op de korte termijn realiseren we concrete projecten zoals een veerpont, nieuwe fiets- of wandelroute of het versterken van een ecologische verbinding. De handen aan het stuur noemen we dit.

Resultaat door regionale samenwerking op basis van een gezamenlijk plan

We begonnen dit artikel met de vraag: hoe organiseren we de regionale samenwerking? Dit is natuurlijk anders voor elk gebied. In dit artikel hebben we laten zien hoe we dit aanpakken voor de Westeinderscheg: met een gedegen analyse van de opgaven, uitdagingen en kansen en door samenwerking te organiseren met betrokkenen en door een proces met heldere stappen en (tussen)resultaten. Met plezier zetten we onze tanden in deze gebiedsontwikkeling. We maken werk van een échte samenwerking die kwaliteit toevoegt aan de leefomgeving voor inwoners en ondernemers, die de biodiversiteit versterkt en toekomstige bezoekers verleidt.

Platform31 en VINU: samen sterk voor integrale aanpak stad en regio

Interview met Hamit Karakus en Paul Laudy | Tekst: Karel Witteveen

Sinds medio 2019 is VINU een samenwerking aangegaan met Platform31. Wat doet Platform31 en hoe kunnen beide organisaties elkaar versterken? Een interview met Hamit Karakus, directeur van Platform31, en Paul Laudy, senior projectmanager bij VINU.

Hoe kwam VINU op het spoor van Platform31?

Paul: 'Tijdens gesprekken met opdrachtgevers kwam Platform31 geregeld ter sprake en ook in mijn vorige functie als wethouder in Leiden had ik met hen te maken. Wat mij vooral aanspreekt is de integratie van thema's als ruimte en mobiliteit. Dat is voor ons ook een belangrijk speerpunt in onze werkvelden: stedelijke ontwikkeling, mobiliteit, land en water. Vandaar dat we als VINU daar graag deel van willen uitmaken.'

Wat doet Platform31?

Hamit: 'Platform31 is een onafhankelijke kennis- en

netwerkorganisatie in Den Haag dat een viertal doelstellingen kent. We signaleren trends in stad en regio in Nederland en onderzoeken wat dit betekent voor het beleid voor gemeenten, provincies, corporaties, marktpartijen en landelijke overheid. Daarnaast zoeken we de integrale verbinding tussen belangrijke thema's, zoals wonen, zorg en welzijn en veiligheid en milieu. Met deze thema's gaan we concreet aan de slag via jaarprogramma's waar we naast de partners ook universiteiten, hogescholen en onderzoeksinstituten bij betrekken. Tot slot verzamelen we kennis en verspreiden deze onder de samenwerkingspartners.'

Wie zijn de partners van Platform31?

Hamit: 'Dat zijn zowel de G-4, grote gemeenten als Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, als de G-40, middelgrote en kleine gemeenten, evenals provincies en ministeries. Maar ook brancheorganisaties, corporaties, marktpartijen. Verder werken we

samen met hoogleraren in een wetenschappelijk board en met lectoren. De aangesloten partners kunnen de wetenschappelijk board om advies vragen. Binnen twee à drie weken ontvangt de aanvrager dan een advies op een A-4tje'.

Past VINU binnen dit plaatje?

Hamit: 'VINU is een goede partij met veel expertise en duidelijke raakvlakken met onze visie en doelstellingen. Ze kan zeker bijdragen aan de integrale aanpak van de genoemde thema's waar wij ook voor staan. Denk aan de ruimtelijke ontwikkeling, mobiliteit en de klimaattransitie'.

Hoe verloopt het contact tussen jullie?

Paul: 'We overleggen regelmatig met elkaar om te horen wat wij kunnen doen. Voor Platform31 heeft een aantal van mijn collega's afgelopen jaar als expert deelgenomen in paneldiscussies over stedelijke ontwikkeling en dilemma's in concrete projecten. Daarnaast schrijven we artikelen en blogs, bijvoorbeeld een blog van collega Jenny May over de stikstofopgave vanuit haar ervaring bij de Provincie Flevoland. Ook wisselen we kennis uit over nieuwe trends. VINU is een bureau voor ruimtelijke vraagstukken dat wat wij noemen 'met de voeten in de klei' staat. We gaan met onze opdrachtgevers concreet aan de slag: van idee naar uitvoering. Maar we werken bij VINU ook aan de trends die we daarbij zien: bijvoorbeeld aan thema's rondom de Corona-crisis of aan Betalen-Naar-Gebruik'.

Wat houdt de samenwerking precies in?

Hamit: 'We werken op verschillende niveaus met onze partners samen, zodat het contact zich niet alleen op bestuursniveau afspeelt. Allereerst hebben we in onze accountmanagers een aanspreekpunt voor onze partners. Zo heeft iedere partner ook een contactpersoon. Die betrekken we bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van de jaarprogramma's. Verder organiseren we uitwisseling op het uitvoeringsniveau: hoe brengen we medewerkers van de verschillende partners het beste samen? Zo ontmoeten de YURPS, Young Urban and Regional Professionals, van de partners elkaar bijvoorbeeld regelmatig voor uitwisseling van skills en het vergroten van hun netwerk'.

Hoe zien jullie de samenwerking in de nabije toekomst?

Hamit: 'Als Platform31 staan we voor de integrale aanpak. Gelukkig gaan steeds meer partijen zich daar ook op focussen. Kijk ik naar de toekomst dan zie ik dat we de onderlinge krachten nog beter kunnen bundelen en de kennis beter ontsluiten'.

Paul: 'VINU is autoriteit op het terrein van stedelijke ontwikkeling, mobiliteit, land en water. Wij willen graag laten zien wat we doen, hoe we onze expertise inzetten bij projecten en hoe we onze opdrachtgevers helpen met het realiseren van ruimtelijke opgaven. Platform31 is daar een uitgelezen partner voor'.

Jessica van Grootveld en Margriet Jansen

Rijk, pak de regie in het landelijk gebied!

Interview met Prof. dr. ing. Jan Willem Erisman

VINU'ers Jessica van Grootveld en Margriet Jansen verdiepen zich in de visie van Prof. dr. ing. Jan Willem Erisman op de toekomst van het landelijk gebied. Erisman is hoogleraar milieu en duurzaamheid bij de Universiteit Leiden.

Ons landelijk gebied staat voor grote uitdagingen. Volgens Erisman is de grootste uitdaging “om de kwaliteit van de natuur en biodiversiteit in de breedte overeind te houden in het landelijk gebied”.

De ruimteclaims zijn groot, de grondprijzen zijn hoog en de druk op grond is extreem. Dit gaat ten koste van de natuur en de biodiversiteit als je het niet goed doet. Maar hoe doe je het goed? Erisman heeft een duidelijke visie over hoe de transitie succesvol

kan verlopen. Hij deelt zijn drie belangrijkste adviezen voor een succesvolle landbouwtransitie. “Als het nu niet lukt, in een tijd waar het economisch zo goed gaat, dan missen we een grote kans.”

1. Méér landelijke regie en sturing

Erisman vindt allereerst dat de Rijksoverheid lef moet tonen door de regie te pakken. De landelijke overheid moet per regio duidelijke wettelijke doelen vaststellen, afgeleid van (inter)nationale verplichtingen. In tegenstelling tot de huidige aanpak, bijvoorbeeld in de RES-gebieden, zou elke regio een integrale set met kaders moeten meekrijgen waarbinnen de verschillende stakeholders zelf de verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de inrichting van hun

leefomgeving. Dit vraagt om twee nieuwe rollen op landelijk niveau: een verantwoordelijk minister van Ruimte en Omgevingskwaliteit én een Landschapscommissaris, die met mandaat en budget de uitvoering organiseert. Erisman ziet helaas in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) de overheid juist meer sturing uit handen geven door afwegingen en uitvoering decentraal te organiseren.

2. Start de verandering aan het begin: in het onderwijs en het onderzoek

Alleen met kaders en landelijke regie zijn we er niet. Om tot wezenlijke verandering te komen stelt Erisman dat verandering nodig is in het landbouwonderwijs en -onderzoek. “Wisten jullie dat slechts vijf procent van de landbouwopleiding gaat over nieuwe vormen van landbouw?” Het is noodzakelijk om meer te investeren in het onderwijs en het curriculum te herzien, zodat toekomstige boeren op school meer leren over onderwerpen als bodemkunde en natuurbeheer. “Zodat ze weten dat het anders kan en anders moet.” Ook de financiering van het onderzoek moet veranderen, Momenteel gaat negentig procent van de financiering naar gangbare landbouwtechnologie.

3. Verander het verdienmodel

Ten derde stelt Erisman dat het verdienmodel van de agroketen fundamenteel moet veranderen. Op dit moment is de financiële prikkel: hoe meer een boer produceert, hoe meer geld er wordt verdiend aan leningen, machines, zaden etc. Ook zal de rol van

de boer moeten veranderen. Een boer levert, naast producten waar de consument een eerlijke prijs voor betaalt, ook diverse ecosysteemdiensten zoals schoon grondwater en meer biodiversiteit. Hier moeten ook opbrengsten voor boeren tegenover komen te staan. Erisman vindt dat de betrokkenheid tussen boeren en burgers bij landinrichting, -beheer en de exploitatie moet worden vergroot. “Gebiedscoöperaties die boeren en burgers met elkaar verbinden zijn hiervan een goed voorbeeld.” De rol van de overheid is om al deze veranderingen, groot en klein, te financieren en faciliteren.

Kortom, we moeten aan de slag!

Landbouw met respect voor de natuur vraagt op meerdere niveaus en bij diverse partijen om veranderingen. Ook zijn voorbeelden nodig om te laten zien hoe het kan, zoals in het Buitenland van Rhooen en bij de Heerenboeren in Boxtel. Erisman kijkt positief naar de toekomst: “Ik zie beweging, maar grote integrale veranderingen kosten nu eenmaal veel tijd.”

Je gaat een gebied in en kijkt wat je tegenkomt

Jenny May en Thijs Stam (VINU) over het begeleiden van een gebiedsproces | Tekst: Karel Witteveen

'Gisteren stond ik nog met mijn voeten in de klei', vertelt Thijs Stam. Thijs en Jenny zijn binnen VINU senior procesmanagers voor het landelijk gebied.

Ze werken aan complexe vraagstukken over de verdeling van natuur, water, wonen, landbouw, recreatie en cultuur in water- en groengebieden in Nederland. In gesprek met twee enthousiaste procesmanagers over hoe je een gedegen gebiedsproces aanpakt.

Verkennde fase

May: 'Na het eerste contact met de opdrachtgever, begin ik met vragen stellen. Met welke opgave(n) gaan we aan de slag? Over welk gebied hebben we het? Wie zitten er aan tafel? En welke rol heeft eenieder: adviserend, besluitvormend of gericht op input? Ik praat met de betrokkenen; soms met koepelorganisaties, soms met individuele ondernemers, zoals boeren. Stam vult aan: 'We noemen dit de verkennende fase. Daarin voer je gesprekken met alle partijen. Je gaat zogezegd het gebied in en kijkt wat je tegenkomt'. In veel

gevallen hebben we een kwartiermakersrol. Dan begin je vanaf scratch: er is geen organisatie, geen inhoud, geen geld en er zijn nog geen partijen. Je zoekt dan vaak naar de inhoud en achtergronden en parallel hieraan heb je contact met de bestuurders en andere belanghebbenden voor het verkrijgen van een mandaat.

Hierna volgt de analyse van de ruimtelijke opgave. Stam: 'Wij zijn specialisten die warm lopen voor complexe ruimtelijke vraagstukken waarin tegenstrijdige belangen een rol spelen. Want het gaat bij gebiedsprocessen om verschillende stakeholders met allemaal eigen, specifieke belangen en doelstellingen. We werken vaak in de vroegste fase van een proces, als er nog geen plan is, maar wel duidelijk is dat zaken anders moeten'. May: 'En ja, dan ervaar je altijd weerstand bij een deel van de partijen, want niet iedereen wil graag veranderen'.

Gedragen plan van aanpak

Uit de verkenningsfase komen verschillende producten, waaronder

een gebiedsanalyse en een gedragen procesplan. We vragen van alle partijen commitment op het proces: het is dan nog niet duidelijk wát er gaat gebeuren, maar wel hoe partijen gezamenlijk tot plannen en resultaten komen. De gebiedsanalyse met daarin een gedeeld beeld van de sterke punten en opgaven voor het gebied vormt het inhoudelijke vertrekpunt.

Aansluitend wordt voor het te ontwikkelen landelijk gebied een gezamenlijke visie geformuleerd met de betrokken partijen: wat is de stip op de horizon? En wat de route daar naar toe? Dit is de tweede fase, de visievorming.

'We werken toe naar afspraken op hoofdlijnen', aldus Stam.

'Daarin spelen inhoud, organisatie, samenwerking, besluitvorming, communicatie en de bekostiging van het doorgaans langlopend gebiedsproces een rol'.

In de derde fase, de planfase, ontwikkelen May en Stam vanuit de visie vaak een programma dat bestaat uit verschillende projecten die onderling samenhangen. De gebiedsopgave is helder afgebakend, evenals de rol en taken van de deelnemende organisaties, alsmede het uiteindelijke doel: de visie of het streefbeeld. May: 'we leggen de afspraken vast in bijvoorbeeld een convenant of uitvoeringsovereenkomst. Of we richten een coöperatie op met een duidelijke doel- en taakomschrijving. We zorgen er in elk geval voor dat er een organisatie staat die de uitvoering ter hand neemt en die afspraken kan maken voor daarna, in de beheerfase.

Vijf fasen van een gebiedsproces

Een gedegen landelijk gebiedsproces bestaat uit vijf fasen.

- 1. Verkenning** (inclusief analyse en procesaanpak): vragenronde; gesprekken met betrokken partijen; analyse van de opgave, commitment op plan van aanpak.
- 2. Visievorming**: gezamenlijke visie of streefbeeld formuleren.
- 3. Planontwikkeling**: komen tot een programmaplan om aan de visie uitvoering te geven.
- 4. Uitvoering**: uitvoeren van het programma volgens de visie en de planning.
- 5. Beheer & Exploitatiefase**: het gebruik, beheer en onderhoud van het gebied.

Mijlpalen

De verschillende partijen kunnen elk een eigen tijdspad hebben; een periode waarbinnen hun doel moet zijn behaald. Een fietspad is snel aangelegd, natuurontwikkeling kan tientallen jaren duren. Hier lopen vaak bestuursperiodes doorheen (tot aan de volgende verkiezingen) en landelijke doelen voor de lange termijn, zoals de klimaatdoelen en het stikstofprobleem. Ook met deze uiteenlopende tijdshorizonten van onderscheiden partijen en landelijke overheid gaan May en Stam aan de slag.

Stam: 'We schakelen voortdurend tussen de korte en de lange termijn. Elk gebiedsproces heeft zijn eigen dynamiek. Je werkt toe naar bepaalde mijlpalen. Met de partijen toets je gezamenlijk wat nodig is en dat verschilt per project. Zo kijken we bijvoorbeeld op gemeentelijk niveau naar de bestuurlijke ambities van het College van B&W. Naast ambities gelden voor sommige doelen ook wettelijk termijnen, bijvoorbeeld vanuit de Kaderrichtlijn Water'. Plannen van ministeries zijn van hoog abstractieniveau. Het is de kunst de strategie tot uitvoering te brengen.

May: 'We hebben als procesmanagers een gereedschapskist met allerhande gereedschap. Bij elk gebiedsproject kijk je naar de opgave en vraag je aan jezelf: welk gereedschap heb ik nodig om dat te fixen? Verder ontstaat er tussen de verkennende fase en de uitvoering een periode waarin altijd spanningen en fricties tussen de verschillende partijen optreden'. Stam: 'Soms moet je dan stevig in je schoenen staan of behendig zijn in je aanpak. Dat is nodig om het proces tot een goed einde te brengen. May knikt instemmend en vult aan: 'Als iets niet lukt, dan kijk ik wat wel kan werken'.

Betrokkenheid creëren

Dergelijke, complexe gebiedsprocessen vragen om deskundige aansturing. Maar ook om enthousiasme en betrokkenheid van zowel de procesmanagers als de deelnemende partijen. Stam: 'Ik ben eigenlijk continu bezig met het creëren van dynamiek tussen de verschillende stakeholders. Om van daaruit deze energie te richten

op de gezamenlijke mijlpalen die we in de startnotitie, het plan van aanpak, hebben geformuleerd'. May: 'Het gaat er om betrokkenen de kansen te laten zien voor de toekomst. Kansen voor gemeenten, voor agrarische ondernemers en voor natuur- en milieuorganisaties. Met de boodschap: wij gaan gezamenlijk aan de slag om jullie probleem op te lossen'.

Vijf tips voor een gebiedsproces

Elk gebiedsproces verloopt anders. Toch zijn er volgens Jenny May en Thijs Stam van VINU bepaalde lessen te trekken die voor alle processen opgaan.

Uit deze lessen volgen hier de vijf belangrijkste tips:

1. Begin bij een gedegen gebiedsanalyse op basis van feiten, cijfers en interviews.
2. Formuleer de verantwoordelijkheid van partijen zo helder mogelijk.
3. Maak betrokkenen eigenaar van het probleem en verantwoordelijk voor de oplossing.
4. Investeer in goede contacten en duidelijke afspraken. Dat voorkomt gedoe later in het proces.
5. Haal onafhankelijke expertise aan tafel om het proces te faciliteren en discussies over feiten te beslechten.

VINU AANPAK GEBIEDSPROCES

Hoe pak je een gebiedsproces aan? Dat verschilt uiteraard per gebied. Elk gebied heeft zijn eigen unieke opgaven, identiteit en stakeholders. Elk gebiedsproces speelt zich af in de context van transitieopgaven in het landelijk gebied.

TRANSITIEOPGAVEN

LANDBOUW

ENERGIE

WATER & KLIMAAT

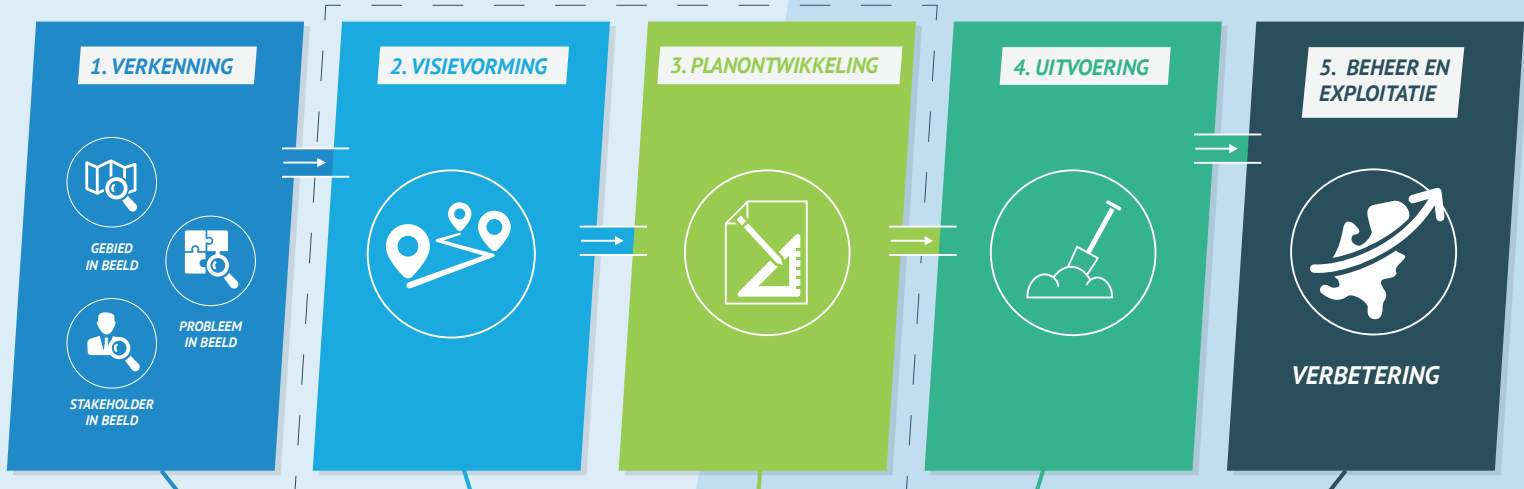

NATUUR

LANDSCHAP & RECREATIE

PROCESMANAGEMENT

PRODUCTEN

INHOUD

GEBIEDSANALYSE

GELD

PROCESBUDGET

SAMENWERKING

GEDRAGEN PROCESPLAN

VISIE OF STREEFBELD

BUSINESS CASE

SAMENWERKINGSOVEREENKOMST

PROGRAMMA

AFSPRAKEN OVER KOSTEN VERDELING

UITVOERINGSOVEREENKOMST

REALISATIE PROJECTEN

BEGROTING

BEHEEROVEREENKOMST

MONITORINGSRAPPORTAGES

VINU.
van idee naar uitvoering

www.vinu.nl

Sophie van der Meer – Hendricks

Stikstof – Het roer moet om

Vastlopend beleid

Toen de Raad van State het Programma Aanpak Stikstof (PAS) in 2019 van tafel veegde, dreigde de Nederlandse economie op slot te gaan. Ineens waren woningbouwprojecten, infrastructurele werkzaamheden, nieuwe bedrijvigheid en uitbreidingen van bestaande bedrijven niet meer (zomaar) vergunbaar. Twee jaar later is de stikstofproblematiek verre van opgelost.

Probleem is dat de natuur lijdt onder te veel stikstofdepositie. In bijvoorbeeld de duinen is het resultaat goed zichtbaar: grassen en bramen woekeren en biodiversiteit gaat verloren. Nederland heeft de verplichting om de Nederlandse Natura 2000-gebieden te beschermen en te behoeden voor achteruitgang. Daar wringt de schoen: de verplichting om natuur in stand te houden heeft verstrekkende gevolgen.

Nieuwe wending: ook bestaande vergunningen staan 'op de tocht'

Tot voor kort was stikstof vooral een probleem bij vergunningverlening voor nieuwe activiteiten. Eenmaal vergund had een bedrijf of project zekerheid. Milieuorganisaties richten zich inmiddels echter ook op bestaande vergunningen, waarbij ze via de rechter de overheid willen dwingen deze in te trekken. En dat doen ze met toenemend succes, daar waar de overheid niet aan kan tonen dat natuurbehoud of -verbetering door andere maatregelen verzekerd is. Voor zover dat nog niet duidelijk was, laat nieuwe jurisprudentie zien dat een drastische aanpak van het stikstofprobleem noodzakelijk is. Die aanpak moet twee elementen bevatten: een stevig natuurprogramma enerzijds en een aantal impopulaire maatregelen om de uitstoot van stikstof te beperken anderzijds. We lichten beide hieronder toe.

Oplossingsrichting 1: Een stevig natuurprogramma

Het afgelopen jaar zijn meerdere onderzoeken verschenen waaruit blijkt dat het niet goed gesteld is met de kwaliteit van de Nederlandse natuur. Uit schattingen blijkt dat 90% van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden te maken heeft met te veel stikstof (Commissie Remkes – niet alles kan overal, 2020). De slechte staat van de natuur laat zien dat het huidige natuurprogramma tekort schiet (WNF – Onderzoek naar een ecologisch noodzakelijke

reductiedoelstelling van stikstof, 2021).

Juridisch gezien is er onderscheid tussen maatregelen gericht op natuurherstel en maatregelen gericht op compensatie voor (nieuwe) economische ontwikkelingen. Compenseren voor economische ontwikkelingen kan alleen als natuurherstel in de basis geborgd is. Daarom moet er een zeer stevig natuurprogramma komen dat snel inzet op behoud en herstel van de natuur. Voorbeelden van dergelijke maatregelen zijn: aanleg van extra natuur, intensiever beheer en

meer overgangszones tussen landbouw en natuurgebieden. Hiermee krijgt de natuur de ruimte om te herstellen. Het eerste pakket aan natuurmaatregelen dat is vastgesteld onder de wet stikstofreductie en natuurherstel verdient verdere versterking. Zolang er hoge stikstofemissies zijn, is het echter dweilen met de kraan open. Daarom zijn ook harde keuzes ten aanzien van stikstofreductie noodzakelijk, zie oplossingsrichting 2.

Oplossingsrichting 2: Moeilijke keuzes maken

Zoals gezegd: ook met een stevig natuurprogramma is het dweilen met de kraan open zolang de bestaande stikstofemissies niet worden teruggedrongen. Deze emissies blijven neerslaan in de natuur totdat deze bij de bron worden aangepakt. Tot nu toe is stikstofreductie ingezet op basis van vrijwilligheid: een opkoopregeling voor boeren bedrijven op basis van vrijwilligheid, subsidies voor walstroom voor de scheepvaart, het bij elkaar brengen van vraag en aanbod van stikstofruimte, enzovoorts. Met vrijwilligheid redden we het niet. Er is ruimtelijke sturing nodig. Erisman en Strootman stellen voor om bijvoorbeeld gericht in de Gelderse Vallei aan de slag te gaan omdat daar een hoge concentratie van uitstoot is die effect heeft op heel Nederland vanwege de centrale ligging. Hiervoor zullen overheden impopulaire keuzes moeten maken. Denk hierbij aan intrekken van lopende vergunningen, gedwongen opkoop (onteigening) van bedrijven, of het fors inkrimpen van de veestapel. Dit soort maatregelen was een jaar geleden nog onbespreekbaar. Inmiddels is er steeds meer noodzaak het roer om te gooien.

Een wenkend toekomstperspectief

Harde keuzes zijn nodig, maar het is niet alleen kommer en kwel. Nederland kan sterker uit de stikstofcrisis komen door een aantal fundamentele problemen aan te pakken. Goed natuur- en stikstofbeleid draagt bij aan een weerbare en diverse natuur. Een integrale benadering van de stikstofproblematiek, waarbij de overheid ook kijkt naar koppelkansen bij andere verduurzamingstransities, leidt uiteindelijk wel tot een toekomstbestendiger en mooier landschap. Door financiële middelen en kennis te bundelen kan de overheid deze transitie versnellen. Een schonere landbouw lost niet alleen het stikstofprobleem op, maar ook vraagstukken op het gebied van nitraat, waterkwaliteit, biodiversiteit en voedselveiligheid. De overheid moet hiervoor in ieder geval de nodige middelen beschikbaar stellen en perspectief bieden om draagvlak te vergroten. Een mooie opdracht voor het nieuwe kabinet!

Een derde oplossingsrichting is inzetten op innovatie. Nieuwsgierig? Scan de QR-code en lees het artikel van Jan Willem Erisman en Jenny May hierover.

Bart Gerrits

Vier overeenkomsten tussen boswachter en omgevingsmanager

Welke jongeman of -meid droomt er nou niet over; boswachter zijn. Met een opa als directeur van de Landbouwschool en ooms met een voorliefde voor planten, bomen, vogels en beesten zat het er al vroeg in. Ik schreef in vriendenboekjes dan ook bij wat wil je later worden: “boswachter of aardrijkskundeleraar”. Nu, 30 jaar later is in ieder geval één van de twee uitgekomen. Aardrijkskundeleraar ben ik (nog) niet, maar wie weet...

Zo'n twee à drie keer per maand stap ik op mijn boswachtersfiets om een ronde te maken door de schitterende buitenplaatsen van 's-Graveland. Deze vrijwillige boswachter “diensten” zijn een welkome ontspanning na een drukke werkweek als omgevingsmanager. Alhoewel een boswachter en omgevingsmanager qua rol ver van elkaar liggen zie ik toch vier interessante overeenkomsten tussen beide rollen.

Vertellen met passie en overtuiging

Ik vind het bijvoorbeeld heerlijk om enthousiast over mijn project te vertellen en de project kennis over te dragen, tegelijkertijd luister ik graag naar de verhalen van stakeholders. Het verenigen van die verhalen en kennis maakt plannen beter. Boswachter Bart werd ik een jaar of zeven geleden via Natuurmonumenten. Na de komst van twee

kinderen ontbrak het aan tijd om nog toe te komen aan mijn hobby van vogelen. Het boswachteren bood een mooie uitkomst dicht bij huis. De werkzaamheden zijn heel divers, maar hoofdzakelijk gericht op het vertellen over de cultuurhistorische- en natuurwaarde van het gebied. Met passie verhalen delen staat in beide rollen centraal.

Ogen en oren van het gebied

Inmiddels ken ik het gebied op mijn duimpje. Ieder paadje, iedere burcht, vele leuke plekjes en geheime spots zijn mij bekend. Tijdens een dienst zie en hoor ik veel, ik ben alert op mooie (vogel)geluiden. Maar ook op geluiden die er niet thuis horen; drones, motors en recreanten met teveel decibellen. Hierin zie ik een mooie parallel met mijn werk als omgevingsmanager. Ik vind het belangrijk en heb oprecht interesse om te weten wat er speelt, welke belangen stakeholders meedragen en hoe deze te verenigen zijn. Ook staan mijn voelsprietten in een project altijd aan, hierdoor schakel ik goed naar deze belangen.

Het beste voor het plan en gebied

Onlangs gaf ik een training omgevingsmanagement, één van mijn vragen was waarom de deelnemers de training omgevingsmanagement volgden. Eén van de antwoorden: “dat moet ik van mijn leidinggevende”. De intrinsieke motivatie ontbrak hier. Ik geloof oprecht dat door omgevingsmanagement plannen beter, mooier en duurzamer worden. Ja, ook het draagvlak wordt vergroot. Terug naar de buitenplaatsen. Deze zijn in de Gouden

Eeuw aangelegd, met veel passie en trots. Nu vier eeuwen later is de grandeur nog steeds voelbaar. Hier moeten we zuinig op zijn, met die gedachte rijd ik mijn rondes op de boswachtersfiets. We behouden het goede en herstellen waar nodig.

Verbinding maken tussen mensen

Naast al het gekwetter van vogels en de schoonheid van de buitenplaatsen spreekt mij in beide vakken het contact met mensen aan. Gewoon een praatje maken met de mensen die ons gebied bezoeken. Op zoek naar de verhalen en zelf de verhalen vertellen. Ook in mijn projecten richt ik me altijd op de persoonlijke aanpak, liever een (video)belletje dan een mail.

Ik krijg veel energie van mijn werk, tevens ook van mijn hobby met opvallende gelijkenissen. Ziet u ook overeenkomsten tussen uw werk en hobby waar u energie van krijgt?

Wilt u meer weten over omgevingsmanagement? Neem dan contact op met Bart!

Integrale aanpak van wonen, werken en recreëren

Projectleider Jelle Postma over Amsterdam Bay Area | Tekst: Karel Witteveen

VINU-er Jelle Postma heeft vaker complexe gebiedsprojecten begeleid, maar wat het MIRT-onderzoek¹ Amsterdam Bay Area (ABA) speciaal maakt, is de schaalgrootte en de integrale ontwikkeling van dit bijzondere gebied. ABA ligt centraal in de Metropoolregio Amsterdam en behelst het gebied met Amsterdam IJburg, Sluisbuurt, Almere-centrum, Almere-Pampus en het Markermeer-IJmeer. In 2050 moeten maar liefst 100.000 woningen en 40.000 extra arbeidsplaatsen gerealiseerd zijn. Met het unieke landschap – openheid, ecologie en water – als uitgangspunt.

---

1 In het Meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport worden afspraken gemaakt over ruimtelijke projecten waarbij de Rijksoverheid direct financieel betrokken is.

‘In Nederland wordt in toenemende mate gewerkt aan integrale gebiedsontwikkeling’, zegt Jelle, ‘met nadruk op wonen, werken en bereikbaarheid. Met ABA gaan we nog een stap verder. We werken op regionaal niveau aan een ontwikkeling waarin ook natuur en ecologie, duurzaamheid en recreatie volwaardig onderdeel zijn’.

Urgente opgaven rond woningbouw, bereikbaarheid en natuur

De Metropoolregio Amsterdam bestaat uit ruim 2,5 miljoen inwoners, 30.000 bedrijven en 1,5 miljoen banen en staat onder druk. Er is woningnood, de infrastructuur bereikt zijn grenzen en de ecologie van het IJmeer en Markermeer voldoet niet aan de normen. De ontwikkeling van ABA kan een stevige bijdrage leveren aan de oplossing. Bij de betrokken partijen, waaronder provincies, de vervoerregio Amsterdam en steden als Amsterdam en Almere is het besef van urgentie groot. Ook de Rijksoverheid wil de regio flink versterken op het gebied van wonen, werken, reizen en recreëren.

Dit alles met als basis het unieke landschap, natuur en ecologie van het waterrijke gebied.

IJmeerverbinding ontlast hoofdspoor en verbindt Amsterdam en Almere

Een onderdeel van de ontwikkeling van de ABA is het versterken van bereikbaarheid. Het huidige treinspoor raakt overbelast en de filedruk neemt in de toekomst toe. Daarin kan een IJmeerverbinding – een nieuwe metroverbinding tussen Amsterdam en Almere – uitkomst bieden. De IJmeerverbinding biedt niet alleen een betere ontsluiting binnen de Metropoolregio Amsterdam, maar draagt ook bij aan een betere bereikbaarheid van Nederland doordat er minder treinen nodig zijn tussen Amsterdam en Almere.

Samenwerking tussen tien overheden

In 2013 zijn afspraken gemaakt rond wonen, werken, bereikbaarheid en natuurontwikkeling in het gebied. In 2019 besloten Rijk en regio in het BO MIRT² om deze afspraken te actualiseren en de uitvoering te versnellen. Vanaf 2020 werken de partijen – de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat en Binnenlandse Zaken en het Rijksvastgoedbedrijf, de provincies Flevoland en Noord-Holland, de vervoerregio Amsterdam, de regio Gooi – en Vechtstreek en de

---

2 Bestuurlijk overleg MIRT

gemeenten Amsterdam en Almere- samen aan het MIRT-onderzoek over de ontwikkeling van ABA.

Integrale aanpak

2021 is het jaar van duiding en onderbouwing van de gezamenlijke plannen. Naast de ontwikkelstrategie tot 2050 wordt een noregret-pakket met kansrijke maatregelen voor de eerste tien jaar uitgewerkt. Ook worden afspraken gemaakt over bekostiging en governance. Jelle schetst de integrale aanpak van het onderzoek: 'We hebben in 2020 aan de hand van negen thema's de basis voor een strategie gelegd voor de ontwikkeling van het gebied tot 2050. Op dit moment werken we aan detaillering en verdere onderbouwing van

de strategie. De komende maanden worden gelijktijdig ruim tien samenhangende onderzoeken uitgevoerd.

‘Wat het bijzonder maakt is de aanpak’, vertelt Jelle. ‘De onderzoeksbureaus werken samen om vragen te beantwoorden op de verschillende thema’s. Zo onderzoeken we bijvoorbeeld de effecten van meer woningen en arbeidsplaatsen op de bereikbaarheid. Wanneer zijn welke investeringen nodig? Het bereikbaarheidsbureau werkt hierbij ook samen met een natuur-ecologisch bureau om de effecten op natuur en ecologie te kunnen bepalen. De onderzoeken worden begeleid door experts van de opdrachtgevende organisaties. Op die manier borgen we zowel kwaliteit van de onderzoeken als het draagvlak.’

De resultaten van deze onderzoeken worden gepresenteerd aan de directeuren en bestuurders van ABA. In een gezamenlijke stuurgroep geven directeuren van de eerder genoemde tien partijen sturing. Gezamenlijk zoeken we naar duidelijke inzichten die als richtlijnen gaan fungeren voor de Ontwikkelstrategie. We gebruiken ‘ontwerpend onderzoek’ om te komen tot een gedragen plan voor de ontwikkeling van het gebied. Het doel is de vaststelling van de ontwikkelstrategie ABA in het BO MIRT.

Fasering per tien jaar

Gezien de omvang en integrale aanpak van ABA is de ontwikkelstrategie in drie fasen van telkens tien jaar opgesplitst; van 2020 tot 2030, van 2030 tot 2040 en van 2040 tot 2050. Deze fasering

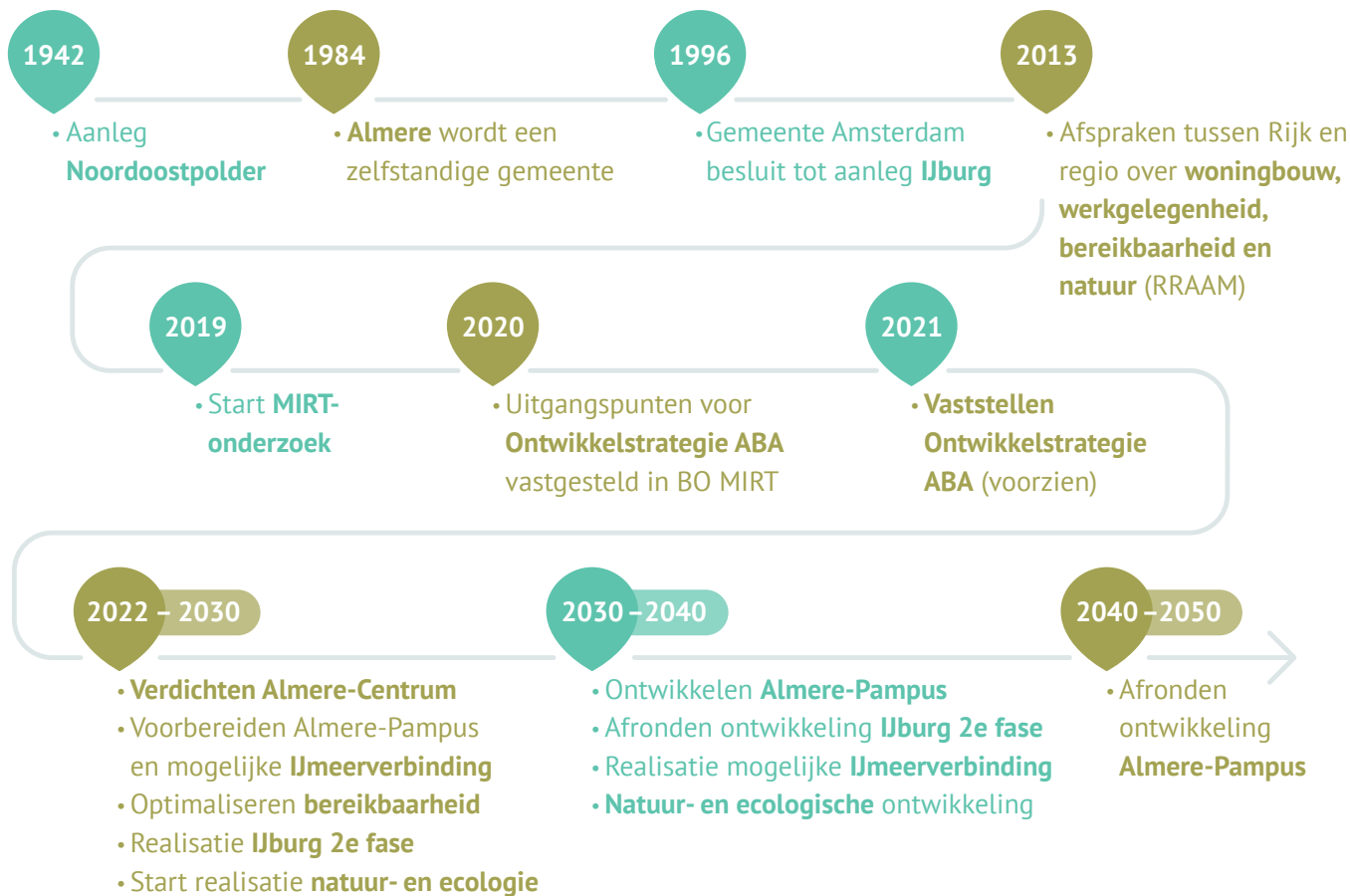
maakt het mogelijk om tussentijds bij te kunnen sturen en in te spelen op actualiteiten en nieuwe inzichten. Dit maakt de aanpak adaptief. De ontwikkeling van ABA is feitelijk al begonnen. De gemeente Almere is al gestart met het bouwen van extra woningen in het centrum. Aan de Amsterdamse zijde is de tweede fase van IJburg in volle gang. Plannen worden uitgewerkt voor Pampus. Ook hier kan een relatief snelle start plaatsvinden omdat de gronden in handen zijn van overheden.

‘Als projectleider namens VINU voel ik me verantwoordelijk voor een haalbare en gedragen strategie voor de ontwikkeling van ABA voor de komende 30 jaar’, zegt Jelle glimlachend. ‘Zo lever ik mijn bijdrage aan de ruimtelijke ontwikkeling van het Nederland van de toekomst.’

VINU is vanuit drie rollen betrokken bij ABA: als projectleider, adviseur en omgevingsmanager.

VINU verzorgt het project- en procesmanagement van ABA. Daarnaast adviseert VINU rond afspraken over bekostiging van de maatregelen en de governance. Tot slot draagt VINU zorg voor het omgevingsmanagement van deze opgave.

Tijlijn: Fasen per tien jaar

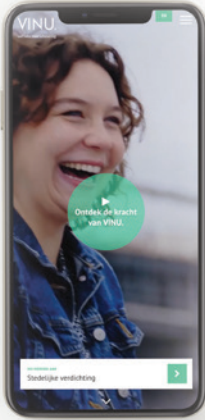
Wie zijn wij?

VINU staat voor 'Van Idee Naar Uitvoering'. We zijn gedreven projectmanagers en adviseurs die werken aan complexe ruimtelijke vraagstukken die ertoe doen. We leveren strategisch advies en trekken met onze resultaatgerichte aanpak projecten écht van de grond. Zo versterken wij de kracht van onze economie en de kwaliteit van onze leefomgeving.

VINU zet 'vage' plannen om in concrete, financieel haalbare projecten met een maatschappelijke meerwaarde. We doen dit door kwalitatief hoogwaardige ideeën te leveren, doortastend te opereren en door belangen en mensen bij elkaar te brengen.

Dagelijks bedenken én realiseren wij oplossingen voor de ruimtelijke vraagstukken in de publieke sector. Ons werkveld is breed, maar spitst zich toe op mobiliteit, stedelijke ontwikkeling en land & water. Wij staan onze opdrachtgevers bij met: project- en procesmanagement, omgevingsmanagement & participatie en advies over beleid en strategie. Onze focus en kracht ligt in de vroegste planfasen.

We brengen energie en werken met een team van gedreven en deskundige medewerkers voor (semi-) overheden. Wij zijn VINU.

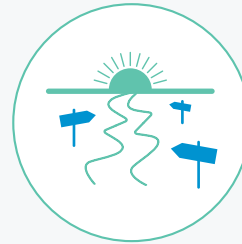
*Ontdek de kracht van VINU!
Scan de QR code en bekijk onze video*

VINU UK

VINU kijkt over grenzen heen. Wij zijn actief in het Verenigd Koninkrijk. Hier spelen soortgelijke opgaven als in Nederland, zoals het vergroenen en leefbaarder maken van steden en de transitie naar natuurvriendelijke landbouw. Er is vanuit overheden en belangenorganisaties veel interesse in onze aanpak op het gebied van strategisch omgevingsmanagement. Hiermee willen we ook bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van woon-, werk- en leefgebieden buiten Nederland.

Bezoek onze website, www.vinu.nl of [in linkedin.com/company/vinubv](https://www.linkedin.com/company/vinubv), voor meer informatie over ons bedrijf.

**Project- en
procesmanagement**

**Omgevings-
management
en participatie**

**Advies over beleid
en strategie**

Bart van Wijk

Gedrevenheid, doelgerichtheid en teamgeest als formule voor succes

Over hoe een topsporter en een projectmanager dat beide zo voelen

Melissa Wijffe is een succesvol langebaanschaatster met een olympische droom. VINU ondersteunt Melissa bij het bereiken van die droom. Melissa geniet van trainingsritten door het mooie en afwisselende Nederlandse landschap. Bart van Wijk is

projectmanager bij VINU en fietste met Melissa mee tijdens een trainingsrit door het landschap rond haar ouderlijk huis. Ze spraken over de verschillen en overeenkomsten tussen hun op het oog zeer verschillende projecten en de manier waarop ze deze aanpakken.

Waar komt bij jou de drive en focus vandaan?

Melissa: Dat is toch vooral de drang om steeds beter te worden en het maximale uit mezelf te halen. Mijn hoofddoel is de Olympische Spelen. Maar er zijn ieder jaar andere momenten om me op te richten en daar te pieken. Ik wil er alles aan doen om de maximale versie van mezelf aan de start te zetten. Dat zal bij jou toch niet anders zijn?

Bart: Ik herken jouw drang om het beste uit mezelf en uit mijn team te halen. In de projecten waar ik aan werk stellen we ons ambitieuze doelen en werken we naar mijlpalen toe wat soms enorm pieken is. Ik ben trouwens blij dat ik, anders dan jij, in het weekend die knop kan omzetten.

Hoe werk jij naar die pieken toe?

Melissa: Ik krijg trainingsschema's van mijn coach, maar ik wil daar ook echt zelf verantwoordelijkheid bij nemen. Tijdens de wedstrijd moet ik het namelijk ook zelf oplossen. Ik moet zelf echt overtuigd zijn van een aanpak, een schema of een oefening, om er ook echt vol voor te kunnen gaan. Ik ben denk ik geen ge makkelijke sporter voor een coach wat dat betreft.

Bart: Ik kan denk ik wel sympathiseren met jouw coaches. Ik geloof in het geven van ruimte aan mijn vaak kritische, eigenwijze, maar kundige teamleden. Ik wil juist dat ze kritisch zijn, zolang we maar samen naar het einddoel werken. En als dat mis dreigt te gaan, of als het moeilijk is, dan stap ik naar voren en neem ik de leiding.

Heb je dat altijd gekund?

Melissa: Ik heb gaandeweg veel geleerd over manieren van trainen en heb mijn eigen visie op schaatsen gekregen. Professioneel schaatsen is echt een andere en hardere wereld dan toen ik junior was. Ik ben een goede, sociale teamgenoot, maar ook echt bezig met mijn eigen resultaat.

Bart: Grappig dat je dat zo verwoordt! VINU voelt voor mij ook alsof ik nu echt in een goede professionele ploeg zit. De lat ligt hoog voor iedereen en VINU vraagt veel van mij als individu. Als een echte ploeg helpen en stimuleren we elkaar bij het bereiken van het best mogelijke resultaat.

Wanneer is jouw project geslaagd?

Melissa: Een of meerdere olympische gouden medailles, dat is duidelijk. Belangrijk is wel dat ik ze niet alleen win, maar samen met de mensen die me dierbaar zijn en die me helpen. Ook zij moeten oprecht trots zijn op hun bijdrage aan het succes. Als ik figuurlijk gezien alleen zou staan met mijn gouden medaille, dan zou ik het project niet geslaagd vinden.

Bart: Dit is heel herkenbaar. Ik voel dat precies zo.

Tim Schouwenaar

InterVIEW: Samen werken aan water

Interview met Jaap Feil en Sylvia van Oevelen

Nederland heeft zich bewezen als waterland. Maar zijn we, nu de druk op de ruimte alsmaar toeneemt ook klaar voor de uitdagingen op het gebied van water van de 21e eeuw? Zowel het Nationaal Watertraineeship (NWT) als VINU werken aan vraagstukken over water en ruimte die ertoe doen. We gingen in gesprek met Jaap Feil, initiatiefnemer van het NWT en Sylvia van Oevelen. Zij volgde in 2017-2019 het NWT en is nu project- en omgevingsmanager bij VINU.

Waarom is water belangrijk voor jou?

Jaap: Persoonlijk ben ik een watersporters en houd ik bijvoorbeeld van windsurfen en zeilen. Water raakt ons allemaal. Maar de professionele waterwereld in Nederland is vanuit zichzelf relatief stil. Bij wet voeren ze hun taken uit en daar blijft het vaak bij. Met het NWT willen wij impact maken in de waterwereld en daarbuiten. Zeker de laatste jaren zien wij hier de effecten van.

Sylvia: Ik ben geboren en getogen aan de kust in Noordwijk dus water is voor mij van jongs af aan een belangrijk thema. Door mijn tijd in Ghana zonder wateraansluiting, waar ik elke dag naar de waterput moest, ben ik me heel bewust geworden van het belang van water. Als projectmanager beschouw ik water als leidend element bij ruimtelijke ontwikkelingen, zowel in stedelijk als landelijk gebied.

Hoe houden we elkaar betrokken bij de wateropgave?

Jaap: Heel Nederland is gebouwd met en rondom water. Het is dus logisch om bij de aankomende ruimtelijke ontwikkelingen weer met deze basis te beginnen. Beleidsmakers, politici, projectmanagers en iedereen die (in)direct met water te maken heeft moeten hier bewust van zijn. Dat helpt om watervraagstukken goed te kunnen integreren.

Sylvia: Bewust maken is meer dan alleen vertellen. Het is anderen meenemen in het belang van water. Ze laten meedenken, laten

meedoen. Dat hebben we bij het Singelpark in Leiden succesvol gedaan. Met een intensief en open proces met ontwerpessies met onder meer klankbordgroepen en kinderen uit de omgeving hebben we daar samen met de omgeving het water tot een kans gemaakt. Dit heeft onder meer geleid tot het aanleggen van een wadi en steigers over en langs het water, als recreatieplek.

Wat is de opgave voor de toekomst?

Sylvia: Het NWT start met een bezoek aan het Escher-museum, waar direct duidelijk wordt dat iedereen anders naar de wereld kijkt. Een les die ik in de praktijk breng als omgevingsmanager, waarbij je inleven in de point of view van verschillende stakeholders van groot belang is. Wat ik nu vaak zie is los zand. We moeten de waterambitie

verbinden met andere ruimtelijke vraagstukken en samen op zoek gaan naar oplossingen.

Jaap: Daar is bij het NWT veel ruimte voor: we leiden de waterprofessionals van de toekomst op. Daarbij is aandacht voor het van bovenaf integraal aanvliegen van opgaven. Dus werken vanuit verschillende disciplines en belangen en deze tot één geheel zien te smeden. Anderzijds vragen ruimtelijke opgaven om geïntegreerde oplossingen van onderaf. Dat betekent innoveren, maar ook investeren in mensen en hun kennis. Het NWT biedt een ontwikkeltraject voor beginnend talent en is zo een springplank voor je carrière.

Sylvia: Bij mij heeft dat uitstekend uitgepakt. Ik pas de lessen uit het NWT nog dagelijks toe in mijn projecten en blijf elke dag bijleren.

Bron: gemeente Leiden. Fotograaf: Buro JP

Margriet Jansen

Innovatief bestemmingsplan voor het Buitenland van Rhoon

Het Buitenland van Rhoon is een prachtig cultuurhistorisch polderlandschap vlakbij de stad Rotterdam. Hier werken natuurorganisaties, recreatie- en agrarisch ondernemers samen aan de toekomst van het landschap.

De partijen hebben zich in 2018 verenigd in een gebiedscoöperatie. In een gezamenlijk streefbeeld schetsen de partijen hun gezamenlijke toekomstvisie: een cultuurhistorisch polderlandschap waarin natuur en landbouw elkaar versterken en het goed vertoeven is. In het streefbeeld zijn voor het gebied drie doelen opgenomen op de onderwerpen natuur, extensieve landbouw en recreatie. VINU'er Margriet Jansen werkt voor de gebiedscoöperatie aan een nieuw bestemmingsplan voor het Buitenland. In dit artikel vertelt Margriet over de uitdagingen die daarbij komen kijken.

Waarom is een nieuw bestemmingsplan nodig?

Het huidige bestemmingsplan belemmert de ontwikkeling van het gebied. Het nieuwe bestemmingsplan moet ambities uit het vastgestelde streefbeeld juist faciliteren. Nergens in Nederland is op deze schaal ervaring met het verweven van natuur, landbouw en recreatie. We maken hierbij al gebruik van nieuwe instrumenten van de Omgevingswet. Hiermee zorgen we voor flexibiliteit die past bij een gebied dat volop in ontwikkeling is. Maar het vraagt ook een vernieuwende houding van de betrokken overheden waarmee we in het gebied werken. Dat is een spannend proces.

Wat is er innovatief aan het bestemmingsplan?

Initiatieven toetsen aan het streefbeeld

Het Streefbeeld dient als toetsingskader bij de beoordeling van initiatieven. Een ontwikkeling wordt toegestaan als het bijdraagt

Vlas

aan één van de doelen van het Streefbeeld én geen afbreuk doet aan een ander doel. Het is vernieuwend om aan doelen te toetsen in plaats van regels. Vergunningverleners en betrokken kennisinstituten moeten hiervoor anders gaan werken. Ons voorstel is om hiervoor een commissie in te richten die adviseert over het initiatief aan het bevoegd gezag.

“Wij kiezen voor een nieuwe, geheel eigen, bestemming ‘Hoogwaardige akkernatuur’.”

Innovatieve houding van de overheid nodig

Een klassiek bestemmingsplan geeft percelen een bestemming voor langere tijd. Een bestemming Natuur kan niet zomaar veranderen in bestemming Agrarisch. Deze benaderingswijze laten we los. Om de natuur optimaal te ontwikkelen willen we juist ruimte om de natuur en landbouw door elkaar te gebruiken. Wintervoedselvelden voor vogels moeten afgewisseld kunnen worden met velden voor gewassenteelt.

Wij kiezen voor een nieuwe, geheel eigen, bestemming ‘Hoogwaardige akkernatuur’. Hieronder vallen extensieve landbouw én natuurmaatregelen. Ook extensieve recreatie is mogelijk. Vrijwel

het gehele gebied krijgt deze bestemming. Hierdoor is er niet langer een (hard) onderscheid tussen natuur, recreatie en landbouw. Precies de bedoeling!

Echter, dit betekent ook een verlies aan houvast. Het vraagt van de overheid om buiten de kaders te denken en per situatie tot passende oplossingen te komen. Door deze nieuwe bestemming worstelt het waterschap bijvoorbeeld met het peilbeheer; moeten zij uitgaan van landbouw- of juist natuurgroen? Ook wordt onderzocht of er gevolgen zijn voor landbouwsubsidies en het toepasselijke mestbeleid.

Faciliteer meer pioniers

Het Buitenland is een unieke gebiedsontwikkeling waar lef en innovatie de boventoon voeren. Hierdoor hebben we wel te maken met extra uitdagingen. Om de doelen van het Streefbeeld succesvol te realiseren is het van belang dat de overheid de pioniers in het gebied faciliteert en het vertrouwen geeft om te experimenteren. Hiermee is het Buitenland een voorbeeld voor de nieuwe Omgevingswet.

Fotograaf: Isabelle Boon i.o.v. Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooen

VINU zoekt mensen met expertise!

Heb jij de expertise en de ambitie om binnen ruimtelijke projecten écht het verschil te maken? Flinke stappen voorwaarts blijven zetten in jouw carrière, dat is wat wij bieden. Bij VINU werken betekent werken aan ontwikkeling. Aan ruimtelijke vraagstukken die ertoe doen. Aan de groei van ons bedrijf. En bovenal aan de ontwikkeling van jezelf, door uitdagende projecten bij toonaangevende opdrachtgevers, door trainingen en door goede begeleiding. Je bent onderdeel van een hecht team, met mensen die elkaar verder brengen, plezier hebben en er voor gaan.

We zoeken procesmanagers, projectmanagers, adviseurs en omgevingsmanagers met karakter, die het verschil maken door zichzelf te zijn. Want wij laten slimme ideeën niet graag bij ideeën. Niet voor niets staat VINU voor 'Van Idee Naar Uitvoering'. Een echte VINU-er is maatschappelijk gedreven, deskundig en verbindend.

Herken je je hierin? Neem dan contact op met **Tim Schouwenaar**.
Mail: schouwenaar@vinu.nl | Mobiel: **06-52559303**

“Ik zocht meer ondernemerschap in mijn werk en bovendien had ik behoefte aan een grotere diversiteit aan opdrachten. Bij VINU voel ik me er vanaf het begin thuis, ik heb er gevonden wat ik zocht.”

Thijs Delisse, Senior Projectmanager bij VINU

Bekijk
hier ook onze
andere uitgaven!
Scan de QR code

vinu.nl

VINU.
van idee naar uitvoering